

együtt vesznek részt társadalmi vagy egyházközségi munkában. Így mindig akad közös témájuk, közös álmodozni valójuk akkor is, ha már a gyerekekről nem kell közösen gondoskodniok.

Ha 25–30 éves házasság után az ilyen pár számára is bekövetkezik a „válság”, sokkal könnyebb lesz legyőzniök. Megértik, hogy ez felhívás egymás iránti szeretetük elmélyítésére. Az asszony elfogadja, hogy öregedő férjének sokkal inkább, mint neki magának, szüksége van nemi egyesülésre, s ezt nem fogja férjétől megtagadni. Gyengéd szeretete majd meggyógyítja férje sebzett öntudatát, megvigasztalja azért, hogy nem tudta élete álmait megvalósítani. A férj pedig őszintén megvallhatja feleségének: „számomra te ma még szebb vagy, mint az esküvőnk napján”. Hiszen a szeretet mindent megszépítő szemüvegén át látja. De nemcsak szubjektív benyomásról van szó. A csodáló, udvarló, csábító, hűséges szeretet valóban csodákra képes: képes a feleség szépségét hosszú időre konzerválni, és azt is felfedezi, hogy fizikai vonásait egyre inkább átvilágítja a lélek belső szépsége. Így lesz az öregedő házaspár erős támasz, szeretet-, élet és szépségforrás egymás számára. Ilyen házasságra támaszkodva sokkal könnyebb egy futó kaland csábításának ellenállni. Hiszen egymásban sokkal többet vesztenének, mint amit bármilyen futó viszony nyújthat.

A fenti gondolatok nem törekedtek teljességre. De talán érthetőbbé teszik, hogyan indíthat el a középkorú válság elmélyülést, gazdagabb és igazabb életet.

Zichy Aladár

A MODERN ÉLET HAJSZÁJÁRÓL

Az elkövetkezendőkben az élet hajszájában álló középkorú emberek problémája foglalkoztat. Nem az ifjúság és nem öregek, hanem a meglett férfiak és nők feladata, nehézségei. A kérdés eredetileg így hangzott: „Hogyan lehet emberi és keresztény módon győzni azt a sokféle kötelességet, amit a javakorabeli emberre manapság az élet ró?” A kérdés átfogalmazása valószínűleg érdekesebbé teszi a témát: „Mit nyújt a kereszténység, ami a javakorbelieket a hajsza sikeres túlélésében, legyőzésében segítheti?”

A hajsza tulajdonképpen örök – és talán nem egészen értelmetlen

A terápia, mint mindig, diagnózissal kezdődik. Innen induljunk tehát! – Miben rejlik a meglett ember életfeladatának nehézsége? Mi benne a különleges? Mi választja el a javakorbeliek életét egyrészt a gyerekek, az ifjúság és másrészt az öregek életétől? Mi jellemző a meglett ember, elvben minden meglett ember, családosok és egyedülállók vagy éppen szerzetesek életére?

Rövid elemzés után két dolog szembeötlő. Az egyik a felelősség, felelősség-

vállalás, illetve ennek kényszere, anyagi és szellemi vonalon. A másik a termelés. Vegyük kicsit szemügyre ezt a két jelenséget!

Ami a felelősséget illeti, a dolog elég nyilvánvaló. A felnőtt személytől a közösség elvárja, hogy gondoskodik magáról, fedezze életszükségleteit, míg a gyerekektől, az életre előkészülő ifjúságtól és az életük alkonyát élő öregektől ezt általában, normális körülmények között nem várja el senki. De saját megélhetésének biztosításán túl a felnőttek nagy része még másokért, tőle függő személyekért is felelős. Keresete, gondoskodása más személyek, sőt egy egész család vagy közösség fenntartását biztosítja. Az anyagiakon túlmenően a felelősség kiterjed, főleg a nevelés és a munka vonalán, a szellemiekre is. Ezért szinte megfordítható a viszony: nemcsak hogy az felelős, aki felnőtt, hanem tulajdonképp az igazán felnőtt, aki a felelősségvállalásra megérett, és főleg aki másokért való felelősségvállalásra is képes. A felelősség viszont teher. A felnőtt ember megterhelése, hajszája tehát egyrészt, és állíthatnánk: jórészt a felelősségvállalásból, illetve gyakran annak kényszeréből ered.

A másik fontos tényező a termelés. Ez a kifejezés így elég idegenül hangzik, és magyarázatra szorul. De mindenki egyetért, ha arra emlékeztetünk: a fa, mikor megnő, terem. Terem almát, körtét vagy makkot. Az ember, amikor felnő, termel: gabonát, fűtőanyagot, gépeket, vagy szellemi vonalon kidolgoz, formál, produkál, alkot. Egy afrikai mondás szerint egy férfinak három dolgot kell az életben tennie: házat építeni, fát ültetni és fiút nemzeni. Ez mind alkotás. A tanító egy új nemzedéket nevel, a költő verset ír, a pap a lelket szolgálja, nemcsak azért, hogy a kenyéret megkeresse, hanem azért is, hogy valami maradandót alkosson. Minden ember valahol, esetleg csak közvetve, de mégis valaminek az átformálására, kifejlesztésére, megteremtésére törekszik. A motiváció lehet önző, hibás, és eredménye rombolás, nem alkotás. A cél azonban valakinek valamilyen formában hasznot hajtani hivatott, a teremtés, a megvalósítás, a kibontakozás felé irányul. Az ifjúság, az öregek is szívesen alkotnak. A javakorabeli személy megelégedettségének azonban szinte előfeltétele a teremtés. Érett korunkban van bennünk valami, ami terméshozásra hajt, alkotásra kötelez.

Ha tehát a javakorbeliek súlyt éreznek a vállukon, az egyrészt a maguk és hozzátartozóik, közösségük testi-szellemi-lelki jólétének megszerzéséért és megtartásáért, sőt megjavításáért való felelősségvállalásából, illetve ennek kényszeréből származik, másrészt pedig abból a rendszerint kevésbé erős és különbözően fejlett, sokjellelű, gyakran csak nagyon közvetve érvényesülésre jutó vágyból, ösztönből, hogy valamit, ha lehet, maradandót alkossunk.

A felnőttre ható nyomás tehát természetes, sőt jó, ha van. Az emberi természetből folyik és mindenkor, nemcsak a modern világ átka. A felelősségvállalásból és alkotásból eredő nyomás nemléte nem természetes állapot, hanem hiány. Következésképpen ez elől az alapvető nyomás elől nem menekülni kell, hanem az életet úgy felfogni, úgy formálni, hogy sodra elviselhetővé váljék, és a maximális felelősségvállalást és alkotást lehetővé tegye.

A hajsza többarcú

Az élet egy, és ezért a két alapvető szerep — a felelősségvállalás és az alkotás — összefonódik. Összekeveredik ugyanakkor más nagyon fontos mozgatóerővel is (pl. a szenvedélyek), amelyeket itt nem emeltünk ki, mert kevésbé jellegzetesek a férfiévekre. Mint fõnt tárgyaltuk, ezt a két vonást azonban jellemző, időtlen rugóknak tekinthetjük, a mindenkor felnõtt ember örök feladatának, örök lehetőségének és egyben örök terhének is. Ez az örök színjáték.

Végleges formát a felelősségvállalás és a termelés/teremtés/alkotás aztán a kor általános adottságainak színpadán ölt. Az alapvető erők megnyilvánulása, ennek formája és intenzitása nagyban a körülményektől függ. Alkotó szabadság nélkül például nehéz alkotni. Közösség nélkül nehéz másokért felelősséget vállalni. A sivatagban aligha érdemes fát ültetni.

A behatások több rendbe tartoznak. Egyrészt az ember viszonya a természethez, másrészt a közösségi rend, tehát az ember emberhez való viszonya, továbbá az ember—szellem viszony, azaz a szellemi légkör, a felfogás, a hit, a szellemi áramlatok befolyásolják messzemenően, sőt határozzák meg az élet feladatait és az élet folyamatát.

Amikor a modern élet hajszájáról beszélünk, akkor az ember—természet, az ember—ember és az ember—szellem kategorizációban egy bizonyos jellegű sablon-helyzetre gondolunk. S ténylegesen ezzel is állunk szemben. A természet energiáinak bevetése, gépek által való kihasználása eddig ismeretlen anyagi lehetőségeket teremtett. Ami közösségi életünket illeti, talán különbözõ társadalmi rendben, de mindenhol fizikai közelségben, egymással érintkezésben, információs rendszerek által szoros kapcsolatban és egymásra utalva élünk. Szellemi kiképzésünk sokszor egyoldalú, de kifejezetten intenzív és bonyolult, időben sokkal hosszabb, mint valaha. Nem az erő, nem a birtok, hanem a tudás, az információ bevetése az érvényesülés általános eszköze.

Ez az az időleges színpad, a modern kor színpada, amelyen a fõnt említett örök színjáték lejátszódik. Az időtlen feladatok a jelenlegi körülmények feltételei között várnak a javakorabeli emberre. A kérdés most az, milyen irányban hatnak ezek az újkori adottságok?

Az ember—természet viszonyban a természet igába hajtása a mértékadó. Az ebből sok helyen következő anyagi bőség túlzott fogyasztásra ingerel. A fogyasztót szinte a választás kínja gyötri. Pedig a fogyasztáshoz szükséges pénz megszerzése sem gyerekjáték. A munka ütemét általában gépek diktálják, éjszakai műszak, végletes körülmények között végzett szolgálat (mint például a családtól való távollét) a természetes életmódról való lemondásra kényszerítik az embert. Az előmenetel a legtöbb esetben specializálódást követel; következménye testi vagy szellemi vagy mindkét vonalon egyoldalú megterhelés.

A közösségi viszonyban a fizikai közelség, a szociális érintkezés sokrétűsége és nagyarányú függőség (bár más értelemben a személyes önállóság eddig ismeretlen lehetőségével párosulva) jellemzi korunkat. Mint anyagi téren is, a

nagy előnyök nagy hátrányokkal párosulnak. A közösségi életben az egyén sok szerepet vállalhat, s a több szerep több megelégedést hozhat, ugyanakkor több terhet jelent. Szellemi életünkben valószínűleg az emberre ható információözhöz jártsza a legfontosabb szerepet. A mérhetetlen ismeretanyag fölvétele, kiválogatása, kiértékelése és esetleges fölhasználása hatalmas lehetőség, de ugyanakkor rengeteg energiát fogyaszt.

A modern élet a kibontakozáshoz sok előnyt is nyújt. Mi az egyik-másik fontos negatívumot ragadtuk ki, hiszen ezek magyarázzák meg a hajszát, a túlzott feszültséget, az időhiányt, az idegességet, a bizonytalanságot, a kimerültséget, esetleg kétségbeesést, a nemzetközileg sokat emlegetett „sztrészt”. Ezek a tényezők magyarázzák meg, hogy a felelősségvállalás és az alkotás ősi feladatai mért veszik annyira igénybe a mi időnkben a javakorabelit. A felelősségvállalás a függőségben értelmét veszíti. Az alkotás egy beláthatatlan, érthetetlen gépezetben, amelynek az ember csak névtelen része, hálátlan feladat. Az állandó változás zavaró, a fogyasztás, kényelmesség állandóan csábító lehetősége megtevesztő, tunyává tevő, az egyoldalú megterhelés lélekölő (vagy testsorvasztó). A szellemibb foglalkozások intellektuális izgalma még éjjel is bitorolja a lelket – egy menedzsernek például még a szabadidőben is nehéz kikapcsolódnia –, ideje pedig nyugodtabb, békésebb, okosabb dologra mindemellett senkinek sem marad. A kor felnőtt emberének betegsége a nyugtalanság, az elégedetlenség. Tulajdonképp innen is indultunk ki, csak most már többet tudunk.

Nem Idegcsillapító, hanem hathatós stratégia kell

Ha a hajszja, mint ahogy a főnti, erősen leegyszerűsített fejtegetéssel érzékeltettük, más, mint csupán idő- és energiahiány, akkor a hajszára a megoldás nem a bevetett idő vagy az erőfeszítés megduplázása – ami egyébként sem lenne egyszerű dolog, hiszen az ember ereje korlátozott, és a napnak is csak 24 órája van.

Az az állapot, ami után tulajdonképp törekszünk, egy bizonyos kiegyensúlyozottság – feledjük egyelőre a tudós kutatók, művészek lázát, a szentek permanens nyugtalanságát! – amire valójában, már itt hangsúlyozzuk, az egyéni adottságoknak megfelelően csak egyéni recept van. Ez a recept többek között a következő hozzávalók gondos keveréke: kontempláció (amire például manapság a legtöbb ember életében nincsen hely) – akció; egyéni tevékenység – összmunka; monoton – kreatív elfoglaltság; önmegtágadás – kielégülés; komolyság – vígság, és így tovább; szellemi, érzelmi, lelki, testi ellentétek összehozása. A sokoldalúság segít, a sokfajta behatás valahogyan egészséges.

De milyen recept szerint válogassuk a behatásokat, milyen terv szerint rendezzük programunkat?

A problémát megközelítően is csak az tudja megoldani, aki megtalálja a célok és a rendelkezésre álló eszközök helyes kombinációját, aki személy szerint kidolgoz egy új, alkatra szabott stratégiát. Keresni kell a kulcsot! – Ebben segít a vallás.

A katolikus vallás például először is – mint minden vallás – az evilághoz egy túlvilági dimenziót ad; másodsor az erények tanával a dolgok értelmes és célravezető megfogására ösztökél, harmadszor az egyházi évvel egy sokoldalú, sokhangulatú és rugalmas rendszerbe vezet be, amelynek segítségével problémáink enyhíthetők. Szenteljünk ennek a tételnek az alábbiakban pár percet!

Egy lehető stratégia régi katolikus elemi

Végeredményben ez az egész gondolatmenet egyetlen új gondolatot sem tartalmaz. Viszont azt hangsúlyozza, hogy egy újfajta, illetve az újkori körülmények miatt egyre kellemetlenebbé váló problémára birtokunkban lévő, régi megoldások igenis alkalmazhatóak.

Egy ilyen régi orvosság a vallás. A modern élet hajsza ellen tulajdonképp minden vallás több-kevesebb menedéket nyújt, mert a hajsza evilági, a vallások pedig másvilági kincsekre emlékeztetnek. A vallás az evilági eseményeket a másvilág értékskálájával mértékeli, és ezáltal ki-kiránt a hajsza evilági kényszeréből, vagy éppen meg is véd bennünket tőle. A másvilágért nem kell halálra hajszolnunk magunkat, s a hit azt állítja: az, a másvilág a fontos. A vallás tehát lényegénél fogva hajsza-ellenszer.

A katolikus tant vizsgálva a részletekben is kiderül lépten-nyomon a „mód-szer” használhatósága. A munka és család például rendszerint az a hely, ahol a felelősségvállalás és az alkotás, azaz a hajsza nagy része lejátszódik. Ez a természetes és megszokott keret azonban könnyen túlterhelődik, és ezért elviselhetetlenné válik, ha az egyén tevékenysége más gyakorlótérrel nem rendelkezik, illetve kizárólag ezen a terepen játszódik le. A kizárólagosság egyben törekenységet is jelent. A katolikus vallás a vasárnap megünneplésével és a közös istentiszteleten való részvétel előírásával egyszerre két újabb dimenzióba kényszerít: a családot ki a nagyobb közösségbe és a munkából, az aktivitásból el a pihenésre, szemléltetésre, elmélkedésre. A vallás parancsa, nagyon világiasan szólva, ezen előírás által életünk többdimenzionáltságát garantálja. Ez tulajdonképp a legnagyobb ajándék, amit a modern ember kaphat.

Ami a katolikus erénytani illeti, a legtmörebb talán Josef Pieper német bölc-sészt idézni, mikor Aquinói szent Tamás magyarázza és szinte idézi („Über das christliche Menschenbild“, Kösel Verlag, München, 1964):

A keresztény ember

1. a hit által a Szentháromság-Istent megéri, fölfogja, vele egygy lesz;
2. a remény által lényegének az örök életben elkövetkezendő végleges betöltésére várakozik;
3. a szeretetben a természetes vonzódáson és szereteten túlmenően erőteljesen és határozottan Istenhez és embertársaihoz fordul;
4. bölcs, okos, tehát a valóságot nem veszi szem elől az akarat pozitív vagy negatív döntése miatt, hanem az akarat döntését teszi az igaz tényektől, a helyes valóságtól függővé;

5. igazságos, tehát képes az igazságnak megfelelően másokkal, azaz közösségekben élni, mint tag tagok között az Egyházban, a nemzetben és más közösségekben;
6. lelkiileg erős, bátor, azaz kész az igazságért és az igazságosságért (tehát a helyes dolgok megvalósulásáért) a veszélyt, a megsebesülést, még a halált is vállalni;
7. mértékletes, tehát nem engedi, hogy élvezet- és birtokvágya rombolóan hasson rá, és lényegének ellentmondjon.

A három isteni (azaz az első három) erény jelentősége a személyes többdimenzióvaltság szempontjából – ami viszont a hajsza átgondolásában, legyőzésében segít – vitathatatlan és viszonylag ismert, kézenfekvő. Ami azonban gyakran feledésbe merül, az a négy sarkalatos erény modern jelentősége. Korunk a racionalizmus diadalútja. No de nem a bölcsesség a legfontosabb, a legmagasabbrangú a sarkalatos erények között is? „Legyetek okosak, mint a kígyó!” – gondoljátok át a valóságot (és természetesen annak evilági és másvilági skáláját), aztán elemezzetek, állítsatok sorrendet a fontos és a kevésbé fontos dolgok között (bölcsesség)! S mikor kész a sorrend, tiszteljétek abban mindenki jogát, a magatokét is meg másét is (igazságosság), s ha valami nehézség merül föl, álljatok ki az igazságért, védjétek meg a valóságnak megfelelő, logikusan megteremtett rendet (lelki erősség), és ne adjátok be a derekatokat akkor sem, ha saját előnyötökről vagy élvezetetekről van szó (mértékletesség).

Josef Pieper külön elmélkedést írt szent Tamás nyomán minden isteni és sarkalatos erényről (mind németül a Kösel Verlag, München kiadásában). Olvasásuk nagyon tanulságos és páratlan élvezet. A főnti sorokat csak méltatlan utalásnak tekinthetjük. De azért talán már ezek után is egyetértünk abban, hogy az isteni erényekben gyökerező négy sarkalatos erény következetes gyakorlata rendet teremtene hajsza-problémáink számottevő része között?

Most még csak az egyházi évről kell néhány szót szólnunk. Az egyházi év tulajdonképp mozi, ahol adventtől adventig a legszínesebb filmek futnak. Még több is: világtúra, amire személy szerint és állandó jelleggel hivatalosak vagyunk, ahol részt veszünk énekekben, táncban, munkában, szenvedésben, örömben, várokozásban és szomorúságban. A lelkiismeretes résztvevőnek ez olyan sokoldalú élmény, olyan sokütemű ritmus, hogy kárpótol azért, amitől a modern élet egyoldalúsága megrabolt.

Fejtegetéseinket talán így lehetne összefoglalni: a hajsza mögött egyrészt természetes és mindenkori emberi alaperők rejtőznek, másrészt a kor adottságaiból eredő, részben rendkívül nyomasztó behatások érvényesülnek. A hajsza tehát sose lesz teljesen mellőzhető, és nem is föltétlenül mellőzendő. Az élet folyik, a feladat inkább a folyam lehetőségek szerint nyugodtabb mederbe való terelése. A vallás ebben segít. A katolikus vallás speciálisan egy olyan második dimenziót ajánl (ez a vallás lényege eo ipso), amelyben nincsen hajsza. Ezen túlmenően az emberi életről olyan felfogást közvetít, egy olyan rendszert bocsát a rendelkezésünkre (erénytan), amelynek követése rendbe teszi zavargó

életünket. Végül pedig az egyházi évben egy sokoldalú szerep színészévé válnunk. Olyan ösztönzésnek vagyunk kitéve, amely az eltévedt és elfáradt gyalogból céltudatos és erejével okosan gazdálkodó vándort varázsol.

Ez, mondhatnánk, az általános stratégia hozzávetőleges vázlata. Egyéni adottságok, körülmények és igények méreteire természetesen gondosan szabott egyéni koncepció szükséges.

Chilla Raymond

„TESTEMMEL TISZTELLEK“

„I worship you with my body.“ Ez a régi angol házassági esküforma frapánsan összefoglalja, amiről itt beszélni szeretnék: a házasság testi, társadalmi, személyi és vallási jellegét. A kijelentés egy másik te-nek szól, akinek egész én-jét elkötelezi testével, lelkével. Worship: vallási szó; vallásos tisztelettel önértéknek tartalak, nem használati kelléknek, szülőgépnek, szenvedélyek csillapítójának, érzékeimnek tetsző hasznossági tárgynak. Életre szóló kapcsolattal közelítelek, mert személy vagy: Isten adta jogokkal és isteni kapcsolatokkal. Testem eszköz, hogy az apaság—anyaság vonalán személyi értékeidet együtt kibontsuk, családsejtként a társadalomba beilleszkedjünk. Testem eszköz, hogy a szeretetben való kiérést a kölcsönös önadásban állandóan valósítsuk. Ez a kijelentés az Egyházban, Krisztusban történik. Testemmel a Krisztus—Egyház kapcsolat teljes kiépülését szolgáljuk bennünk, gyermekeinkben, a társadalomban. Tisztellek. — Nem váglak el a társadalomtól, Egyháztól, lelkiismerettől, Istentől. Nem disz-integrállak, hanem be-integrállak, mert szeretetem Isten tiszteletéhez hasonló.

A házasság természeténél fogva családépítő és társadalomépítő szövetség; a házasságon belül az emberi nemiség a személyi kiérésre és kibontakozásra irányul, vagyis a cél: szerető és felelős személyek szeretetben való kiérése, mégpedig olyan szeretetben, amelyet az újszövetségi Szentírás a gapéna k nevez, és azt az Isten- és emberszeretetet jelenti, amely Jézust, az Atyát és a Krisztusban hívőket egyetlen szeretetegységbe forrasztja össze.

Az organikus fejlődő szeretet egyidejűleg négy síkon bontakozik, ha a fejlődés egészséges: testi, társadalmi, személyi, vallási síkon. Ha a fejlődés részelemei szétválnak egymástól, az „egészség“ keserüli meg; valami megakad, önálló idegen elemmé válik, szétesés kezdődik. Úgy is megfogalmazhatjuk, hogy a személyi fejlődés ill. személyi érettség négy alapidenziójának egységbe fogásáról, egészséges integrálásáról próbálok pár szót mondani.

Nem vagyok pszichológus, semmiféle szakember. De a mondanivalóm éppen az, hogy a becsületes keresztény emberség, vagy ha tetszik, a nemi energiák társadalmilag hasznos, személyek közötti istengyermeki kapcsolatokban való